

حسابرسی زیست محیطی

* آرش محمدی نافچی، ** شهناز علیخانی

* دانش‌آموخته کارشناسی‌ارشد حسابداری، دانشکده علوم انسانی، گروه حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد چهارمحال و بختیاری (فارسان)، چهارمحال و بختیاری، ایران. Arashmohammadi70nafchi@gmail.com

** دانشجوی دکترای حسابداری، دانشکده علوم انسانی، گروه حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اصفهان (خوراسگان) اصفهان، ایران. Info.Shahnazalikhani@gmail.com

چکیده

هدف اصلی پژوهش حاضر، تبیین و شناسایی حسابرسی زیست محیطی «حسابرسی سبز» است که امروزه در جوامع بشری توجه زیادی را به خود معطوف نموده چرا که حفظ و نگهداری محیط زیست به عنوان برجسته‌ترین و اساس‌ترین چالش‌ها در عصر کنونی به شمار می‌رود و امنیت و آرامش افراد را در بر دارد و دارای ارزش بنیادین برای نسل امروز و نسل‌های آینده است که حصول اطمینان از اجرای فرآیندهای مناسب در دستیابی به اهداف و استقرار آن جهت پیشگیری از تخریب و انهدام محیط زیست امری انکارناپذیر جهت ارتقاء آگاهی، کارایی و افزایش توجه به بنیادی‌ترین رکن برنامه‌ریزی در رسیدن به توسعه پایدار است و سلامت محیط زیست ارتباط تنگاتنگ با حیات سالم جامعه دارد. محیط زیست به دلیل کنش و واکنش‌های خود با تمامی بخش‌های اقتصادی، اجتماعی، امنیتی، سیاسی و فرهنگی، حوزه‌ای بسیار فراگیر و تاثیرگذار محسوب می‌شود. از این رو، در این پژوهش برای درک هر چه بهتر و روشن‌تر فرایند تکرارپذیر حسابرسی زیست محیطی به برخی از مباحث کلیدی و کاربردی اشاره می‌شود که منجر به پیشرفت، اقتدار و شفافیت کار شده و از سویی دیگر تنزل هزینه و ترمیم آسیب‌های وارده محیط زیست، به حداقل رساندن خطرات زیست محیطی را جهت ساختاردهی و سازماندهی به همراه دارد.

کلید واژگان: حسابرسی زیست محیطی.

طبقه‌بندی موضوعی: E01.

تعریف و مفاهیم حسابداری زیست محیطی

موسسه حفاظت محیط زیست آمریکا (EPA) ۱ حسابداری زیست محیطی «حسابرسی سبز» را اینگونه تعریف می‌کند که حسابداری مزبور «بررسی روشمند، مستند، دوره‌ای، عینی رویه‌ها و اقدامات اجرایی سازمان توسط نهادهای قانونی بر طبق الزامات قانونی زیست محیطی» است (آنتونی و میشل ۳، ۲۰۰۳). رایج‌ترین تعریف حسابداری زیست محیطی توسط اتاق بازرگانی بین‌المللی (ICC) ۴ بدین منوال ارائه شده است «بازاری مدیریتی شامل ارزیابی عینی، دوره‌ای، مستند شده و روشمند از عملکرد زیست محیطی، سیستم‌های مدیریت زیست، تجهیزات محیط زیست که منجر به تسهیل کنترل مدیریت بر رویه‌های محیط زیستی شده و شامل ارزیابی مطابقت با خط‌مشی‌های زیست محیطی، فعالیت‌ها و عملیات شرکت شامل الزامات قانونی است» (اتاق بازرگانی بین‌المللی، ۱۹۸۹). حسابداری زیست محیطی یکی از شاخه‌های حسابداری است که به طور کلی از یک سو در پی اعتبار بخشی به اطلاعات زیست محیطی سازمان و از سوی دیگر به دنبال حفاظت از محیط زیست برای دستیابی به توسعه پایدار است. با جهانی شدن موضوع حفاظت از محیط زیست و به دنبال آن تصویب قوانینی همچون قانون هوای پاک و قانون جامع محیط زیست، بسیاری از موسسات دولتی و خصوصی در دنیا حسابداری زیست محیطی را پذیرفته‌اند (آزادی و همکاران، ۱۳۹۵). حسابداری زیست محیطی در مفهوم کلی، شامل فرایندی منظم و قاعده‌مند جهت جمع‌آوری و ارزیابی بیطرفانه شواهد، فعالیت‌ها و اطلاعات گزارش شده زیست محیطی، به منظور تعیین درجه انطباق این فعالیت‌ها و اطلاعات با معیارهای از پیش تعیین شده و گزارش نتایج به استفاده‌کنندگان از اطلاعات زیست محیطی در تصمیمات خود می‌باشد (حساس‌یگانه و عظیمی، ۱۳۸۶). حسابداری زیست محیطی شامل مجموعه فعالیت‌هایی است که موجب افزایش توان نظام حسابداری در شناسایی، ثبت و گزارشگری آثار ناشی از تخریب و آلودگی زیست محیطی می‌شود و می‌تواند در شرکت‌های بزرگ و کوچک، صنایع مختلف و در مقیاس‌های مختلف با روشی نظام‌مند یا بر اساس مبانی مورد نظر به کار گرفته شود. شکل انتخاب حسابداری زیست محیطی به وسیله شرکت‌ها، هدف‌ها و دلایل استفاده از آن را نشان می‌دهد که بر حسب ویژگی‌های استراتژیک می‌تواند به توسعه نفوذ شرکت در سطح بازار کمک کند (فجر و مرمیت ۵، ۲۰۱۷).

به اعتقاد استنفورد ۶ (۲۰۰۴) حسابداری زیست محیطی یک بررسی داوطلبانه از عملیات و فعالیت‌های سازمان برای ارزیابی چگونگی رعایت حداقل قوانین و مقررات زیست محیطی، کارایی و اثربخشی سیستم مدیریت محیط زیست و بررسی صدمات وارد شده به محیط زیست بر اثر عملیات سازمان است. جمع‌آوری و ارزیابی شواهد درباره اطلاعات زیست محیطی به منظور تعیین و گزارش درجه انطباق بین این اطلاعات و معیارهای از پیش تعیین شده است.

انواع حسابداری زیست محیطی

بر اساس دیدگاه (هامفری و هادلی ۷، ۲۰۰۰) سه نوع حسابداری زیست محیطی را می‌توان تعریف کرد:

الف) انجام حسابداری رعایت مطابق الزامات قانونی، سیستم مدیریت زیست محیطی و استانداردهای داخلی.

ب) حسابداری موضوع‌های خاص نظیر کاهش ضایعات و حمل و نقل.

پ) حسابداری تعهدات زیست محیطی: نوعی از حسابداری زیست محیطی است که به تعهدات زیست محیطی یک فعالیت یا مکان توجه می‌کند، به طور مثال حسابداری پیش از خرید یک دارایی، سرمایه‌گذاری مجدد بیمه.

انواع حسابداری زیست محیطی مطابق با استانداردهای بین‌المللی اینتوسای

1 The United States Environmental Protection Agency (EPA)

2 Green Audit

3 Anthony & Michael

4 International Chamber of Commerce (ICC)

5 Feger & Mermet

1 Stanford

2 Humphrey & Hadley

سازمان بین‌المللی موسسات عالی حسابداری در هفدهمین همایش در سئول پایتخت کره جنوبی (۲۰۰۱) رهنمود اجرای حسابداری زیست محیطی را منتشر کرده است که مطابق آن، حسابداری زیست محیطی انواع حسابداری‌ها از جمله حسابداری‌های مالی، رعایت و عملکرد را بر می‌گیرد، (کارگروه‌های اینتوسای ۱، ۲۰۰۳).

حسابداری مالی موضوعات زیست محیطی دولت‌ها به طور روز افزون هزینه‌های ناشی از اجرای خط‌مشی و تعهدات زیست محیطی را که ممکن است قابل توجه باشد، تقبل می‌کنند. این هزینه‌ها، تعهدات اثرات زیست محیطی تاثیرگذار بر ارزش دارایی‌ها بر تهیه و حسابداری صورت‌های مالی اثرگذار است. به هر جهت، حسابداری مالی مسائل زیست محیطی اقدامی در جهت تطبیق هزینه‌ها، بدهی‌ها و دارایی‌های مبتنی بر استانداردهای پذیرفته شده بین‌المللی و ملی حسابداری یا هزینه‌ها و تعهدات زیست محیطی است.

حسابداری رعایت موضوعات زیست محیطی حسابداری رعایت به طور خاص جهت بررسی مطابقت خط‌مشی‌ها، هدف‌ها، قوانین محیط زیستی شرکت با قوانین، آیین‌نامه‌ها، مقررات و استانداردها است. این نوع حسابداری اغلب شامل آزمایش‌های مقداری و بررسی‌های ویژه است. حسابداری رعایت مرتبط با مسائل و موضوعات زیست محیطی این اطمینان را خواهد داد که فعالیت‌های دولتی بر طبق قوانین، استانداردها و خط‌مشی‌های زیست محیطی مربوط انجام می‌شوند. با این وجود، حسابداری یاد شده در فوق در سطوح ملی و بین‌المللی قابلیت اجرا دارد.

حسابداری عملکرد موضوعات زیست محیطی به طور کلی، حسابداری عملکرد به عنوان ابزار ارزیابی کارایی، اثربخشی و صرفه اقتصادی اقدامات و فعالیت‌های سازمان در دستیابی به اهداف تعیین شده، تعریف می‌شود. ولی مطابق استانداردهای بین‌المللی حسابداری اینتوسای، به عنوان ابزار ارزیابی کارایی، اثربخشی و صرفه اقتصادی اقدام سازمان در استفاده از منابع در انجام مسئولیت‌های خود می‌باشد.

* صرفه اقتصادی: کمینه کردن هزینه منابع مورد استفاده یک فعالیت با داشتن کیفیت مناسب.
 * کارایی: ارتباط بین ستاندها بر اساس کالاها، خدمات یا نتایج دیگر و منابع مورد استفاده در تولید آن‌ها.
 * اثربخشی: درجه تحقق اهداف تعیین شده و ارتباط بین اثر فعالیت مورد نظر و اثر واقعی آن.
 حسابداری عملکرد به عنوان حسابداری جامع تلقی می‌گردد. مطابق رهنمود ارائه شده توسط کار گروه‌های اینتوسای به سال ۲۰۰۰، حسابداری عملکرد اقدامات یا فعالیت‌های زیست محیطی موارد زیر را مشخص می‌کند.
 اطمینان خاطر از این که شاخص‌های عملکرد مرتبط با محیط زیست «مدرج در گزارش‌های حسابخواهی دولتی» نسبتاً در عملکرد موسسه تحت حسابداری منعکس می‌شود.
 حصول اطمینان از این که برنامه‌های زیست محیطی به نحو موثر، کارا و صرفه اقتصادی انجام می‌شوند.

انواع حسابداری زیست محیطی از دیدگاه هانتر و لمون (۱۹۹۸)

بر طبق دیدگاه هانتر و لمون (۱۹۹۸) انواع حسابداری زیست محیطی عبارتند از:

الف) حسابداری رعایت: هدف این حسابداری اثبات رعایت همه هنجارهای الزامی در مورد محیط زیست در فعالیت‌های سازمان است. حسابداری رعایت از نوع تدافعی است و به عنوان یک ابزار مسئولیت‌های گذشته «حسابداری حوادث طبیعی»، مسئولیت جاری «حسابداری اداری یا بدهی» و مسئولیت‌های آینده «حسابداری ریسک‌ها» را در بنگاه‌های اقتصادی بررسی می‌کند. معمولاً حسابرس بر اساس شواهد و مدارک گردآوری شده درباره حوادث و بلایای طبیعت اظهار نظر می‌کند حسابرس اداری یا بدهی بررسی و ارزیابی بدهی‌های کیفی و داخلی به وجود آمده بر اثر فعالیت‌های زیست محیطی سازمان است. هدف اصلی حسابداری ریسک‌ها، شناسایی و محدود کردن ریسک‌های مربوط به محیط زیست و تلاش گسترده برای کاهش ریسک‌های قانونی و اقتصادی احتمالی تهدید کننده است.

ISC
۰۱۲۲۰-۵۹۴۰۴

نخستین کنفرانس ملی

چالش‌ها و راهکارهای نوین در مدیریت، حسابداری و صنعت بیمه

زمان برگزاری: ۱۴۰۲/۰۷/۲۰
MCII-conf.ir

ب) حسابرسی فرآیندها: این نوع حسابرسی پویایی بیشتری نسبت به حسابرسی رعایت دارد و علاوه بر در نظر گرفتن بدهی‌های بالقوه، راه‌حل‌های قانونی و تکنیکی برای حفاظت از محیط زیست، کاهش هزینه‌ها، افزایش سرمایه‌گذاری‌ها و منافع حاصل از آن‌ها را نیز مدنظر قرار می‌دهد. هدف حسابرسی فرآیند اجرای فرآیندها، فعالیت‌ها و سرمایه‌گذاری‌ها به گونه‌ای است که به محیط زیست آسیب نرسانند. همچنین باعث می‌شود که بدهی‌های احتمالی مربوط به تخطی از قوانین زیست محیطی، در تصمیم‌گیری‌های مدیریت در نظر گرفته شوند. حسابرسی فرآیندها را می‌توان به مواردی مانند حسابرسی اثرات زیست محیطی تأثیر تاسیس یا استقرار یک بنگاه اقتصادی، حسابرسی اثرات زیست محیطی محصولات تولید شده و حسابرسی کافی بودن رویه‌های زیست محیطی مدیریت طبقه‌بندی کرد.

انواع حسابرسی زیست محیطی از دیدگاه سازمان بین‌المللی استاندارد^۱

انواع متفاوتی از حسابرسی زیست محیطی را می‌توان بر اساس موضوع حسابرسی به شرح زیر طبقه‌بندی نمود:

حسابرسی مدیریت زیست محیطی^۲ نوعی حسابرسی است که به طور خاص جهت بررسی و ارزیابی میزان اثربخشی سیستم‌های مدیریت زیست محیطی طراحی شده است. مدیریت محیط زیست دقیق در یک مکان یا در یک عملیات طبق روش‌ها، دستورالعمل‌های کاری، رهنمودها، خصوصیات، برنامه‌های آموزشی و سیستم‌های کنترلی، توسط کارکنان عملیاتی سازمان در همان مکان، اجرا می‌شود. طبیعی است که اگر به این کارکنان دستورالعمل‌ها و آموزش صحیح در مورد این سیستم داده نشده باشد، نمی‌توان انتظار داشت که کارشان را به طور موثری انجام دهند. بنابراین، اولین گام در حسابرسی یک عملیات، بررسی وجود، نبود یا فعال بودن سیستم مدیریت زیست محیطی است.

حسابرسی رعایت زیست محیطی^۳ حسابرسی رعایت به طور خاص جهت بررسی مطابقت خط‌مشی‌ها، هدف‌ها، قوانین محیط زیستی شرکت با قوانین، آیین‌نامه‌ها، مقررات و استانداردها است. این نوع از حسابرسی اغلب شامل آزمایش‌های مقداری و بررسی‌های ویژه است. حسابرسی برآورد زیست محیطی^۴ ابزاری جهت بررسی مطابقت برآورد اثرات محیط زیستی با حداقل الزامات قانونی و همچنین اطمینان یافتن از طی شدن فرآیندها به صورت قانونی است. این نوعی حسابرسی برای کمک به برآورد اثرات محیط زیستی جهت کنترل کیفیت و کاهش هزینه‌های غیر ضروری به کار برده می‌شود. حسابرسی ضایعات^۵ نوعی از حسابرسی زیست محیطی است که به طور خاص به بخش مدیریت ضایعات یک عملیات یا یک مکان توجه می‌کند. در چنین حسابرسی‌هایی جنبه‌های مختلف مدیریت ضایعات، روش‌ها، رویه‌ها و سیستم‌ها باید بررسی و بازبینی شده و از انهدام مناسب ضایعات خطرناک اطمینان حاصل شود. در مواردی که مدیریت نسبت به انجام حسابرسی زیست محیطی تمایلی ندارد، انگیزه برای حسابرسی ضایعات پدید می‌آید. زیرا نتایج آن می‌تواند به راحتی اطلاعاتی تهیه کند که باعث صرفه‌جویی شود. حسابرسی تعهدات زیست محیطی^۶ نوعی از حسابرسی زیست محیطی است که به تعهدات زیست محیطی یک فعالیت یا مکان توجه می‌کند. این نوع حسابرسی معمولاً پیش از خرید یک دارایی که برای هدف‌های تجاری یا تولیدی مورد استفاده قرار خواهد گرفت، انجام می‌شود و مخاطرات تجاری مختلف در ارتباط با خرید اموال را بررسی و اطمینان پیدا می‌کند که مالک جدید با خرید دارایی مخاطرات زیست محیطی پنهان را بر عهده نگیرد. به عنوان مثال در خرید زمین ممکن است مالک جدید به دلیل وجود ضایعات خطرناکی که باعث آلودگی محیط زیست شده و از وجود این ضایعات در زمین موقع خرید اطلاع نداشته است. محتمل هزینه‌های پاکسازی شود. حسابرسی تامین کننده «پیمانکار» پیمانکار و صاحبکار رابطه‌ای قراردادی که اغلب بر مبنای تولید یک محصول یا ارائه خدماتی خاص است، با یکدیگر دارند. اگر صاحبکار بخواهد که پیمانکار رویکردی کاملاً یکسان با سیستم‌ها و خط‌مشی‌های زیست محیطی وی داشته باشد، باید این مطلب در قرارداد ذکر شود. پیروی از چنین خط‌مشی‌ها و سیستم‌هایی باید مرتباً حسابرسی شود. شایان ذکر است که این نوع حسابرسی برای بررسی مطابقت محیط زیست پیمانکار یا تولید کننده در مقابل شرایط زیست محیطی قرارداد انجام می‌شود. این حسابرسی از شرایط محیط زیست موجود در اسناد قرارداد «پیمان» استفاده می‌کند. در صورت نبود هر گونه شرایط خاص باید یک حسابرسی از سیستم مدیریت محیط زیست تامین کننده «پیمانکار» انجام شود.

دیوان محاسبات کشور انواع حسابرسی زیست محیطی مطابق با رهنمودهای بین‌المللی اینتوسای

² International Organization for Standardization (ISO)

³ Environmental Management Audit

¹ Environmental Compliance Audit

² Environmental Impact Assessment Audit

³ Waste Audit

⁴ Environmental Liabilities Audit

دیوان محاسبات کشور در حصول به اهداف حسابرسی زیست محیطی بر اساس رهنمود بین‌المللی مصوب شماره ۵۱۱۰ اینتوسای حسابرسی زیست محیطی خود را بدین منوال انجام می‌دهد:

حسابرسی رعایت قوانین و مقررات زیست محیطی
حسابرسی عملکرد زیست محیطی: حسابرسی عملکرد موضوعات و مسائل زیست محیطی و پروژه‌ها و طرح‌های تملک با بررسی قوانین و ملاحظات زیست محیطی مربوط

حسابرسی زیست محیطی با رویکرد توأمان به حسابرسی رعایت و حسابرسی عملکرد
حسابرسی مالی «به علت فقدان استانداردهای مدون حسابداری زیست محیطی و در نتیجه عدم استقرار حسابداری زیست محیطی در کشور ما، در حال حاضر «حسابرسی مالی زیست محیطی» به طور کامل انجام نمی‌شود»

دیوان محاسبات کشور در حال گذر از رویکردهای سنتی صرف «حسابرسی رعایت و حسابرسی مالی» به سوی حسابرسی عملکرد بوده و در حسابرسی عملکرد، رسیدگی‌های خود را به سمت حسابرسی زیست محیطی نیز معطوف نموده که در حال نهادینه نمودن آن است. بنابراین، اگر چه رسیدگی موضوعات زیست محیطی هر یک دارای چارچوب گزارشگری و دستورالعمل رسیدگی خاص می‌باشد لیکن در سه روش حسابرسی رعایت، مالی و عملکرد انجام شده و مستندسازی شواهد آن نیز جدا از این سه روش حسابرسی نمی‌باشد، مثال‌های زیر:

حسابرسی رعایت: بر اساس ماده ۱۳ قانون مدیریت پسماند مخلوط کردن پسماندهای پزشکی با سایر پسماندها ممنوع است.

حسابرسی مالی: بررسی هزینه تمام شده جدا سازی و نگهداری پسماندهای پزشکی از سایر پسماندها
حسابرسی عملکرد: بررسی میزان صرفه اقتصادی، نحوه برنامه‌ریزی و روش‌های مدیریتی جداسازی پسماندهای بیمارستانی

فرایند حسابرسی زیست محیطی

بر اساس دیدگاه (هامفری و هادلی، ۲۰۰۰) فرایند حسابرسی زیست محیطی در مبانی حسابرسی، مدل‌های متفاوتی در مورد فرایند حسابرسی زیست محیطی وجود دارد که مورد تایید واقع شده‌اند. نخستین مدل فرایند حسابرسی که در دنیا پذیرفته شده، توسط آرتور دی‌لیتل به وجود آمد. این روش بعدها در سال ۱۹۸۹ توسط اتاق بازرگانی بین‌المللی (ICC) به کار گرفته شد. به طور کلی، فرایند حسابرسی زیست محیطی به مرحله اصلی تقسیم می‌شود.

مرحله برنامه‌ریزی ۱.

مرحله حسابرسی در محل «حسابرسی ضمنی» ۲.

مرحله اجرای حسابرسی ۳.

هر یک از این مراحل شامل اهداف و مقاصد معینی هستند و دستیابی به هر هدف از طریق اقدامات مشخصی صورت می‌گیرد. این اقدامات در پایان هر مرحله نتایجی را به دنبال دارد که در زیر به آن‌ها اشاره می‌گردد.

مرحله برنامه‌ریزی حسابرسی با توجه به این که زمان حسابرسی هم برای تیم حسابرسی و هم دستگاه تحت حسابرسی هزینه بر است. لذا، در این مرحله لازم است، به منظور کاهش زمان حسابرسی ضمنی یا در محل «مرحله دوم» اقدامات تکمیلی صورت گیرد.

مرحله برنامه‌ریزی حسابرسی

محل‌های مورد حسابرسی باید مشخص و تعیین شوند.

به منظور هماهنگی و استفاده بهتر از موقعیت‌ها لازم است، هر چه سریع‌تر به دستگاه تحت رسیدگی در خصوص زمان حسابرسی اطلاع رسانی شود.

حوزه کار حسابرسی «دامنه حسابرسی» بایستی مشخص باشد. معمولاً لازم است که با دستگاه تحت رسیدگی در این مورد مشورت شود.
طرح حسابرسی باید به نحوی آماده شود که بتواند با اطلاعات جمع‌آوری شده در هنگام اجرای حسابرسی و بهره‌گیری موثر از منابع هماهنگی داشته باشد.

- 1 Pre-audit
- 2 On-site audit
- 3 Post-audit

تیم حسابرسی و نحوه واگذاری مسئولیت آن باید مشخص باشد. بایستی کاربرگ‌های مشخصی جهت حسابرسی جمع‌آوری گردد. این کار زمینه رسیدگی حسابرسان را آسان‌تر خواهد کرد. بایستی اطلاعاتی در خصوص امکانات سازمان از جمله سازمان‌دهی امکانات، استقرار، فرایندها، مقررات و استانداردهای مرتبط جمع‌آوری شود. لازم است اطلاعاتی در مورد سوابق استفاده از محل، موقعیت خاک و آلودگی آب‌های زیر سطحی گردآوری شود. پرسشنامه این مرحله بایستی به دستگاه تحت حسابرسی فرستاده شود. «تهیه پرسشنامه مورد نظر این مرحله و ارسال آن در اسرع وقت به دستگاه تحت حسابرسی».

مرحله حسابرسی در محل «حسابرسی ضمنی».

حسابرسی در محل مهم‌ترین مرحله فرایند فعالیت اجرای حسابرسی به شمار می‌رود و اقدامات این مرحله به شرح زیر است: نخستین گام این مرحله، برگزاری جلسه اولین بین تیم حسابرسی و دستگاه تحت حسابرسی «مدیر و پرسنل» است. بازرسی دقیق از مرحله دومین گام این مرحله است. در این گام، تیم حسابرسی ممکن است موضوعات مهمی را که در مرحله برنامه‌ریزی مشخص نشده بود، شناسایی کند. در این مرحله ضرورت دارد تیم حسابرسی در خصوص مدیریت امکانات، اقدامات موثر بر محیط زیست شناخت خود را افزایش دهد و همچنین در مورد این که، چگونه تنها سیستم مدیریت زیست محیطی «در صورت استقرار تنها یک سیستم زیست محیطی» عمل می‌کند. ارزیابی نقاط ضعف و قوت کنترل‌های داخلی مدیریت دستگاه تحت حسابرسی و خطرات ناشی از کوتاهی آن‌ها را مشخص کند. جمع‌آوری شواهد حسابرسی شامل جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات مورد استفاده در قرارداد حسابرسی. برقراری ارتباط با کارمندان دستگاه تحت رسیدگی جهت کسب بیشترین اطلاعات مربوط «از طریق مصاحبه دستگاه یا محل مورد نظر تحت حسابرسی».

ارزیابی شواهد و مدارک حسابرسی مرتبط در برابر اهداف مقرر حسابرسی و قرارداد مورد توافق آن. برگزاری جلسه نهایی یا پایانی با کارکنان یاری رسان در امر حسابرسی، هنگامی که همه یافته‌های حسابرسی کسب شده باشند. مرحله اجرای حسابرسی

اقدامات یا فعالیت‌های مرحله اجرای حسابرسی با تهیه پیش‌نویس گزارش حسابرسی شروع می‌شود. سپس پیش‌نویس می‌بایست توسط پرسنلی که مستقیماً در امر حسابرسی درگیرند، مورد بازبینی قرار گیرد. گزارش نهایی بایستی از پیش‌نویس مذکور استخراج گردیده و سپس در اختیار تمام طرف‌های ذینفع خارج سازمان قرار گیرد. هامفری و هادلی اذعان می‌نمایند که پیگیری گزارش توسط مدیریت از طراحی یک طرح عملیات تا تکمیل یافته‌های حسابرسی امر مهمی است.

مراحل حسابرسی زیست محیطی

حسابرسی زیست محیطی به طور اساسی شامل دو مرحله ارزیابی و اعتباردهی یا همان تایید است. در مرحله ارزیابی، قضاوت‌های تخصصی و اظهارنظرهای گسترده‌ای درباره خطرهای زیست محیطی ایجاد شده از طریق فرآیندهای شرکت انجام می‌شود. این جنبه حسابرسی شامل بررسی و ارزیابی فعالیت‌های مدیریت شرکت و اثربخشی این فعالیت‌ها در طول دوره مالی است. رویه‌های شرکت، قوانین و مقررات، روش‌های عملیاتی، سیستم‌های کنترل آلودگی، انگیزه‌های آموزشی و ضرورت‌های زیست محیطی و غیره در مرحله ارزیابی بررسی می‌شوند. در مرحله تایید نیز حسابرس با استفاده از بررسی‌های انجام شده در مرحله اول نسبت به عملکرد سازمان اظهار نظر می‌کند. برنامه‌ریزی و اجرای فرایند حسابرسی مرحله‌ای هستند که به وسیله مارکز^۱ (۲۰۰۶) ارائه شده است که در آن در مرحله برنامه‌ریزی امکانات لازم برای اجرای حسابرسی فراهم می‌شود. کارآمدی بیشتر گروه حسابرسی در این مرحله، موجب کم شدن زمان و هزینه حسابرسی و افزایش بهره‌وری گروه حسابرسی در مراحل بعدی خواهد بود. در این مرحله، هدف‌ها، مأموریت‌ها، فعالیت‌های مورد نظر معیارها، اولویت‌ها و روش‌های حسابرسی مشخص شده، آنگاه آماده‌سازی برنامه حسابرسی آغاز، عمق و دامنه رسیدگی تعیین، منابع اطلاعاتی و مدیریتی مربوط برای تهیه برنامه حسابرسی و تغییر در اولویت‌ها مشخص می‌شوند. در مرحله اجرای فرایند حسابرسی و پس از کسب اطلاعات اولیه و تهیه برنامه حسابرسی، مرحله بعدی پردازش اطلاعات لازم برای انجام حسابرسی است که در این مرحله تجزیه و تحلیل اطلاعات و شرایط زیست محیطی سازمان انجام خواهد شد.

¹ Marques

ISC
۰۱۲۲۰-۵۹۴۰۴

نخستین کنفرانس ملی

چالش‌ها و راهکارهای نوین در مدیریت، حسابداری و صنعت بیمه

زمان برگزاری: ۱۴۰۲/۰۷/۲۰
MCII-conf.ir

مراحل حسابرسی زیست محیطی

عملیات و مراحل حسابرسی زیست محیطی ممکن است در دامنه‌ای از پیچیدگی از یک بازرسی ساده عملیات در مقایسه با الزامات محیط زیستی که به وسیله یک گروه حسابرسی محلی در چند ساعت انجام می‌شود گرفته تا برآوردی جامع از عملکرد کل سیستم مدیریت محیط زیست قرار گیرد. پیاده‌سازی حسابرسی زیست محیطی به نوع حسابرسی مورد نظر، نوع سازمان یا فعالیت و رویه‌های حسابرسی بستگی دارد. مراحل حسابرسی زیست محیطی را می‌توان به سه مرحله قبل از حسابرسی، طی حسابرسی و بعد از حسابرسی تقسیم کرد که هر یک از این مراحل به طریق زیر است:

مرحله قبل از حسابرسی:

فعالیت‌های قبل از حسابرسی، بخش اصلی روش‌های حسابرسی زیست محیطی را تشکیل می‌دهند. برنامه‌ریزی دقیق در این مرحله می‌تواند به اطمینان یافتن از موفقیت‌آمیز بودن حسابرسی اولیه و هر کدام از حسابرسی‌های بعدی کمک کند. اطلاعات مورد نیاز در این مرحله را اطلاعات تفصیلی در ارتباط با فعالیت‌های انجام شده، وضعیت قانونی تسهیلات مورد استفاده شامل مجوزها، کنترل اطلاعات، ساختار مدیریت و محدوده سازمان یا فعالیتی که باید حسابرسی شود، تشکیل می‌دهد. این مرحله همچنین انتخاب گروه حسابرسی و تامین مالی برای برنامه حسابرسی را در بر می‌گیرد.

مرحله طی حسابرسی:

اولین گام در حسابرسی، تشکیل یک جلسه بین گروه حسابرسی و مدیریت سازمان یا فعالیت به منظور بررسی هدف‌های حسابرسی روش‌ها و جداول زمانی است.

گام دوم در این مرحله، بازرسی محل است که در جریان آن گروه حسابرسی باید دیدی کلی از سازمان یا فعالیت‌های آن به دست آورد و بر اساس آن بر فرآیندها و حوزه‌هایی که نیازمند توجه بیشتر هستند متمرکز شوند.

گام سوم جمع‌آوری اطلاعاتی است که در جریان حسابرسی زیست محیطی از طریق ابزاری مثل مطالعه مستندات، خط‌مشی‌ها، روش‌ها، دستورالعمل‌های کاری و آیین‌نامه‌های تهیه شده صاحبکار، پرس و جو، یادداشت‌ها و مشاهده‌های حسابرسان، نمونه‌گیری و کنترل، عکس‌ها، طرح‌ها، نقشه‌ها، نمودارها، کاربرگ‌ها و دیگر موارد به دست می‌آید. این اطلاعات باید به خوبی مستندسازی شود تا به سادگی در خور بازیابی و استناد باشد. هدف اولیه از جمع‌آوری اطلاعات، پشتیبانی از یافته‌های حسابرسی و فراهم کردن مبنایی برای رسیدگی است.

گام چهارم در این مرحله رسیدگی انجام می‌شود، یک اصل اساسی در حسابرسی زیست محیطی این است که اطلاعات ارائه شده باید به وسیله گروه حسابرسی یا با نظارت مستقیم آن برای پشتیبانی از تمامی اظهارات، تهیه شده باشد. در رسیدگی به یافته‌های حسابرسی، گروه حسابرسی باید اطمینان دهد که مستندات تهیه شده صحیح و معتبر است.

گام پنجم در این مرحله، ارزیابی یافته‌ها انجام می‌گیرد، یافته‌های حسابرسی باید در مقابل هدف‌های تعیین شده برای حسابرسی ارزیابی و اطمینان ایجاد شود که تمامی موضوع‌ها و مسائل پوشش داده شده است.

گام ششم آخرین گام در این مرحله، تشکیل جلسه‌ای در محل حسابرسی می‌باشد. گروه حسابرسی باید یافته‌های اولیه خود را در این جلسه ارائه کند و در مورد موضوع‌هایی که در خور بر طرف کردن است. بحث شود و یک دید کلی از یافته‌ها فراهم سازد و زمان تکمیل گزارش نهایی را مشخص کند.

مرحله بعد از حسابرسی:

گروه حسابرسی گزارش جامعی از نتایج حسابرسی تهیه می‌کند که شامل ارائه یک طرح اجرایی برای دستیابی به موضوع‌های مشخص شده است. این گزارش باید شامل بیان یافته‌های واقعی به ویژه مطابقت با استانداردها، خط‌مشی‌ها و الزامات قانونی مربوط باشد. به علاوه گزارش باید شامل پیشنهادهای برای اقدامات اصلاحی یا بهبودبخشی باشد (ایگا، ۲۰۰۵).

اهمیت و ضرورت حسابرسی زیست محیطی

اثری که محیط زیست بر سایر حوزه‌ها از قبیل اجتماع، اقتصاد و سلامت و ... دارد.

¹ European Industrial Gases Association Aisbl (EIGA), Environmental Auditing Guide

پیامدهای جهانی و منطقه‌ای عدم رعایت الزامات زیست محیطی از قبیل افزایش گازهای گلخانه‌ای، کاهش تنوع زیستی در اکوسیستم‌ها، نرخ انقراض گونه‌های گیاهی و جانوری و ... الزام قانونی جهت انجام حسابرسی.

فراهم آوردن فرصت‌های لازم برای کمک به دولت‌ها جهت پیشگیری و اصلاح تبعات ناشی از مشکلات زیست محیطی.

به بیان دقیق‌تر، نگرانی‌ها برای حفاظت از محیط زیست در چند سال اخیر اهمیت قابل توجهی پیدا کرده و به یک موضوع اساسی برای سازمان‌ها، شرکت‌ها، حکومت‌ها و شهروندان تبدیل شده است. شرکت‌ها و سازمان‌ها در بخش‌های مختلف اقتصادی توجه و تلاش‌های خود را بر روی بهبود مستمر محیط زیست و حفاظت از سلامت انسان در تولیدات و فعالیت‌های حال و آینده خود متمرکز کرده‌اند. بنابراین، در حال حاضر هیچ سازمانی نمی‌تواند تأثیرپذیری از عامل زیست محیطی را انکار کند که به طور مستقیم فعالیت‌های آن‌ها را از طریق وضع قوانین جدید و فشارهای مشتریان و عرضه و تقاضای بازار تحت تأثیر قرار داده است. ضرورت آگاهی و پاسخگویی نسبت به عملیات جاری و آینده‌ی سازمان‌ها و بنگاه‌های اقتصادی درباره‌ی موضوعات زیست محیطی باعث به وجود آمدن شاخه‌ی جدیدی از حرفه‌ی حسابرسی به نام «حسابرسی محیط زیست» شده است. این نوع از حسابرسی رویه‌های اصلی سازمان‌ها در مورد موضوعات زیست محیطی را بررسی کرده و با جدیت ریسک مربوط به فعالیت‌های مشخص برون سازمانی بنگاه اقتصادی و تأثیر آن‌ها را بر روی محیط ارزیابی می‌کند. در این نوع از حسابرسی، عملکرد زیست محیطی سازمان بر مبنای رویه‌ها، اهداف و قوانین مربوط به محیط زیست بررسی می‌شود.

بنابراین، رویه‌ها و اهداف مزبور باید به طور شفاف تعریف شده و مستند شوند. زیرا، این موضوع می‌تواند برای رویکردهای کاربردی مدیریتی در شرکت‌ها و بنگاه‌های اقتصادی ارزش افزوده ایجاد کند.

تاریخچه و جایگاه حسابرسی زیست محیطی

کشورهای انگلستان و آمریکا اولین گام را در شناخت حسابرسی زیست محیطی برداشتند. قوانینی طی دهه‌های ۷۰ و ۸۰ قرن گذشته در آمریکا تصویب شد که بر اساس آن، شرکت‌ها مسئول جبران خسارتی شدند که عملکرد آن‌ها به محیط زیست وارد می‌کند. مثل قانون هوای پاک، قانون جامع محیط زیست و ... این قوانین شرکت‌ها را ملزم به پذیرش انجام حسابرسی زیست محیطی اجباری می‌نمودند. در انگلستان تعدادی از شرکت‌های بزرگ از جمله شرکت بریتیش پترولیوم برای اولین بار رهنمودهای حسابرسی زیست محیطی را مطرح کردند.

در سال ۱۹۷۲ اجلاس مسئولان و دانشمندان زیست محیطی کشورهای مختلف در استکهلم سوئد به بررسی مسائل زیست محیطی پرداختند. در سال ۱۹۹۲ سران کشورها در ریودوژانیرو گرد هم آمدند «موسوم به اجلاس زمین» تا برای حفظ زمین به شیوه پایدار اقدام نمایند. نتیجه اجلاس زمین منجر شد دولت‌ها با استفاده از راهنمای توسعه پایدار مصوب در اجلاس، استراتژی ملی توسعه پایدار خودشان را با هدف ارتقاء تنوع زیستی زمین و کاهش گازهای گلخانه‌ای تدوین نمایند.

در ریو بیانیه‌ای درباره محیط زیست و توسعه منتشر که بر این اساس ۱۸ اصل از اصول پایداری تدوین شد که برخی از این اصول بدین شرح می‌باشند:

مردم حق دارند که از یک زندگی سالم و سازگار با طبیعت برخوردار باشند.

ملت‌ها برای استفاده از منابع خود حق حاکمیت دارند اما نمی‌توانند به محیط زیست ماورای مرزهای خود آسیب برسانند.

توسعه امروز نباید نیازهای اساسی توسعه و محیط زیست نسل‌های کنونی و آینده را از بین ببرد.

ملت‌ها باید الگوی ناپایدار تولید و مصرف را کاهش دهند.

در چهاردهمین کنگره موسسات عالی حسابرسی «اینکوسای» در واشینگتن دی‌سی در سال ۱۹۹۲ اهمیت رو به رشد مسائل زیست محیطی تصویب و مقرر شد جهت ارائه کمک و رهنمود به کشورهای عضو، مطالعات بیشتر صورت گیرد بر این اساس یک گروه کاری از موسسات عالی حسابرسی انتخاب تا نقش حسابرسی زیست محیطی و ضرورت آن را بررسی نمایند. همچنین تصمیم گرفته شد اینتوسای، موسسات عالی حسابرسی را جهت اجرای حسابرسی مشترک ترغیب نمایند. در سال ۱۹۹۳ اینتوسای در اجلاس وین، اهداف حسابرسی زیست محیطی را تعیین نمود و طی نشست قاهره در سال ۱۹۹۵ موضوع اصلی گردهمایی اینتوسای به حسابرسی زیست محیطی اختصاص یافت و جهت پیشبرد اهداف مورد نظر، کار گروهی تحت عنوان کار گروه حسابرسی زیست محیطی که بزرگ‌ترین کار گروه وابسته به اینتوسای می‌باشد تشکیل شد. فلسفه وجودی این کارگروه، این است که به موسسات عالی حسابرسی و دولت‌های مربوط، جهت بهبود محیط زیست از طریق تبادل اطلاعات و افزایش

ISC
۰۱۲۲۰-۵۹۴۰۴

نخستین کنفرانس ملی

کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

چالش‌ها و راهکارهای نوین در مدیریت، حسابداری و صنعت بیمه

زمان برگزاری: ۱۴۰۲/۰۷/۲۰
MCII-conf.ir

سطح همکاری کمک کند. در سال ۱۹۹۶ در لاهه هلند، کارگروه حسابرسی زیست محیطی اینتوسای موافقت نمود تا موسسات عالی حسابرسی نروژ و کانادا با کمک هم کتابچه راهنمایی تهیه کنند که نحوی همکاری جهت حسابرسی موافقتنامه‌های بین‌المللی زیست محیطی را مشخص سازد. در سال ۱۹۹۷ هیات رئیسه اینتوسای دفترچه مزبور را یک سند رسمی تلقی و در سال ۱۹۹۸ به شانزدهمین کنگره بین‌المللی اینتوسای در اروگوئه ارائه و تصویب نمود.

تئوری‌های مرتبط با حسابرسی زیست محیطی

نظریه‌های متعددی مانند نظریه اقتصاد سیاسی، نظریه مشروعیت و نظریه ذینفعان مطرح شدند تا انگیزه‌های شرکت برای افشای اطلاعات زیست محیطی و اجتماعی را توضیح دهند (مران جوری، علی خانی).

نظریه اقتصاد سیاسی

این نظریه به طور گسترده در تحقیقات افشای اطلاعات زیست محیطی و اجتماعی استفاده می‌شود و در قالب مفهوم قرارداد اجتماعی پیشنهاد می‌کند که بقای یک سازمان، نیازمند حمایت از سوی جامعه‌ای است که سازمان در آن فعالیت می‌کند. اگر مشاهده شود سازمانی درگیر فعالیت‌های اجتماعی نامطلوب شده است، جامعه از تأیید آن سازمان صرف نظر می‌کند و این امر منجر به نابودی آن می‌شود. به منظور حفظ موقعیت در جامعه، مدیریت ممکن است اطلاعات مرتبط با فعالیت‌های زیست محیطی و اجتماعی سازمان را منتشر کند. این نظریه تأیید می‌کند که اشخاص یا سازمان‌ها حق دارند هدف‌های شخصی و علایق خود را دنبال کنند، اما این حقوق به وسیله محیط زیست و اجتماعی که در آن وجود دارند تعدیل می‌شود.

نظریه مشروعیت

بر اساس نظریه مشروعیت واحدهای تجاری می‌خواهند بدانند که آیا فعالیت آن‌ها از نگاه اشخاص خارج از سازمان مشروعیت لازم را دارد یا خیر. نظریه مشروعیت بر این مبنا استوار است که بین واحد تجاری و جامعه‌ای که واحد تجاری در آن فعالیت می‌کند، قرارداد اجتماعی وجود دارد. طبق نظریه قرارداد اجتماعی، شرکت‌ها با جامعه قرارداد اجتماعی دارند تا وظایف مشخصی را بر اساس عدالت و طبق انتظارات صریح و قطعی شمار زیادی از افراد جامعه درباره رفتار و عملکرد واحد تجاری انجام دهند. نظریه مشروعیت در حالت کلی پیشنهاد می‌کند که افشای اطلاعات اجتماعی، وظیفه شرکت ناشی از فشارهای سیاسی یا اجتماعی است که شرکت‌ها با آن مواجه می‌شوند. به عنوان نمونه، شرکت‌ها تحت فشار بیشتر، اطلاعات اجتماعی بیشتری افشاء خواهند کرد. وقتی سازمان‌ها احتمال می‌دهند که شهرت و اعتبارشان به وسیله سوانح زیست محیطی تهدید شده و از مشروعیت آن‌ها کاسته شده، در جستجوی مدیریت بر فرایند مشروعیت از طریق تبلیغ راهبردهای مفید هستند که افشای اطلاعات زیست محیطی و اجتماعی در گزارش‌های سالانه نمونه‌ای از آن است.

نظریه ذینفعان

نظریه ذینفعان بیان می‌کند که ذینفعان نسبت به فعالیت یک سازمان اقتصادی ذیحق و ذینفع هستند. بر این اساس مدیریت باید سازمان را در جهت حداکثرکردن منافع همه ذینفعان اداره کند. ذینفعان توجه زیادی به موضوعات زیست محیطی و اجتماعی در یک شرکت دارند. سرمایه‌گذاران و تحلیلگران مالی به منظور ارزیابی عملکرد کلی و برآورد خطرهای زیست محیطی، دولت‌ها برای اجرای قوانین زیست محیطی و مشتریان به منظور حفاظت از حقوق‌شان به اطلاعات زیست محیطی و اجتماعی نیاز دارند. انگیزه مدیر از افشای این اطلاعات آن است که به گروه‌های ذینفع نشان دهد که سازمان مطابق با انتظارات آنها عمل می‌کند.

اهداف حسابرسی زیست محیطی

نظر به اینکه هدف حسابرسی زیست محیطی، حصول اطمینان از اتخاذ فرایندها و خط‌مشی‌های مناسب و کافی و اجرای آن‌ها به منظور دستیابی به هدف توسعه پایدار می‌باشد، در دستیابی به این هدف در حوزه‌های متعدد، تدوین فرایندها، خط‌مشی‌ها و دستورالعمل‌های مناسب مهم‌ترین اولویت می‌باشد. حسابرسی زیست محیطی می‌تواند فرصت‌های لازم را برای کمک جهت استقرار طرحی موثر جهت حفظ محیط زیست فراهم آورد. ارزیابی استقرار سیستم‌های مدیریت زیست محیطی از طریق حسابرسی این سیستم‌ها در موسسات، سازمان‌ها و شرکت‌های دولتی، حصول اطمینان از اتخاذ فرایندها و خط‌مشی‌های مناسب و کافی و اجرای آن‌ها به منظور دستیابی به توسعه پایدار. در باب اهمیت و ضرورت می‌توان ادعا نمود که حسابرسی زیست محیطی باید هرگونه ضعف در ساختارها را نشان دهد و زمانی که این ضعف‌ها اصلاح شوند، مدیر می‌تواند اطمینان حاصل کند که هیچ چیز نادیده گرفته نشده و هیچ چیز غیرمنتظره‌ای احتمالاً رخ نمی‌دهد. بنابراین، کارکنان مدیریت نسبت به بسیاری از مسائل محیط زیست که قبلاً کمتر از آن مطلع بودند، آگاه می‌گردند. افزون بر این، حسابرسی محیط زیست، فرصت‌های بهبود در مدیریت یک

سازمان را شناسایی می‌کند که اغلب منجر به صرفه‌جویی در بها می‌گردد. این موضوع به ویژه در مورد حسابرسی موضوعاتی همچون آب یا حسابرسی پسماند رایج است (لولو و رام، ۱، ۲۰۱۹).

حسابرسی زیست محیطی رویه‌های اصلی سازمان‌ها در مورد موضوعات زیست محیطی را بررسی کرده و با جدیت ریسک مربوط به فعالیت‌های مشخص برون سازمانی بنگاه اقتصادی و تأثیر آن‌ها را بر روی محیط ارزیابی می‌کند. در این نوع از حسابرسی، عملکرد زیست محیطی سازمان بر مبنای رویه‌ها، اهداف و قوانین مربوط به محیط زیست بررسی می‌شود. بنابراین، رویه‌ها و اهداف مزبور باید به طور شفاف تعریف شده و مستند شوند. زیرا، این موضوع می‌تواند برای رویکردهای کاربردی مدیریتی در شرکت‌ها و بنگاه‌های اقتصادی ارزش افزوده ایجاد کند (ذبیحی و درباباری، ۱۳۹۶).

پیشینه پژوهش خارجی و داخلی

باوانه و همکاران^۲ (۲۰۲۳) در پژوهشی تحت عنوان "تأثیر حسابرسی سبز بر سازمانی اجرا در اردن: اثر تعدیل کننده نظر حسابرس" پرداختند. نتایج حاکی از آن است که بررسی‌های پرسشنامه‌ای با ۳۰۰ حسابرس در بخش انرژی اردن انجام شده است. یافته‌های کلی این مطالعه عمدتاً نشان می‌دهد که تأثیر قابل توجهی از حسابرسی سبز بر عملکرد سازمان در اردن با اثر تعدیل کننده نظر حسابرس وجود دارد. بنابراین، به بخش انرژی اردن توصیه می‌شود که حسابرسی سبز را در سالانه و نیمه سالانه انجام دهد. به منظور حفظ سوابق و اخذ نظر حسابرس در مورد زمینه‌ای که حسابرسی باید بر اساس آن انجام شود.

کارایوا و همکاران^۳ (۲۰۲۳) در پژوهشی تحت عنوان "استانداردهای خانواده ISO ۱۴۰۰۰ به عنوان ابزاری برای دستیابی پایداری حسابداری زیست محیطی شرکت‌ها" پرداختند. نتایج حاکی از آن است که ابزارهای اداری زیادی برای تشویق شرکت‌ها در سراسر جهان وجود دارد تغییر به جهت سازگار با محیط زیست برای عملیات و توسعه آن، در میان که معرفی استانداردهای بین‌المللی و متعاقب آن صدور گواهینامه می‌باشد شرکت‌ها علاوه بر مزایای آشکار مانند معرفی موثر سیستم‌های مدیریت زیست محیطی، انطباق با الزامات در زمینه ممیزی و نظارت محیطی، گواهینامه اجازه می‌دهد تا اعتبار را در مواجهه با مصرف‌کنندگان و شرکا که منجر به اثر مطلوب شهرت می‌شود.

کیوو و همکاران^۴ (۲۰۲۲) در پژوهشی تحت عنوان "کاوش در حوزه دانش و روندهای نوظهور در اقلیم تغییر و حسابرسی زیست محیطی: بررسی علم‌سنجی" پرداختند. نتایج حاکی از آن است که تغییرات آب و هوا و انتشارات حسابرسی زیست محیطی به کندی رشد کرده‌اند. اما تحقیقات به طور گسترده توسط محققان استناد شده است. مجلات منتشر شده نسبتاً پراکنده هستند، اما مجلات استناد شده برترین مجلات جهان هستند و اکثر کشورهای تحقیقی کشورهای توسعه‌یافته هستند. سازنده‌ترین نویسندگان و مؤسسات در این زمینه در بریتانیا، استرالیا، ایالات متحده آمریکا، اسپانیا و هلند هیچ‌چیز برجسته‌ای وجود ندارد، اما محتوای تحقیقات آنها را می‌توان تقسیم کرد به شش خوشه محتوای تحقیقاتی آینده شامل شهر، سیاست، پویایی، اطلاعات، تنوع زیستی، حفاظت و خوشه‌بندی سرمایه اجتماعی، اشاعه نوآوری مدیریت زیست محیطی و کمیته حسابرسی جهت تحقیقات آتی است. شایان ذکر است که شهرها، سیاست‌ها و سازگاری ارتباط تنگاتنگی با سلامت عمومی دارد.

منگ و وانگ^۵ (۲۰۲۲) در پژوهشی تحت عنوان "بررسی تطبیقی ابزارهای حسابرسی زیست محیطی برای عموم فضاهای باز از منظر فعالیت کودکان" پرداختند. نتایج حاکی از آن است که ابعاد ابزار و تعداد موارد تحت پوشش متنوع است و به طور کلی به چهار مورد مربوط می‌شود دسته‌بندی‌ها: محیط اطراف و دسترسی، فعالیت و ایمنی درک شده، ورزش کودکان و فرصت‌های بازی و زیبایی و آسایش محیط قابلیت اطمینان بیشتر ابزار تأیید شده است، با اعتباری که هنوز تأیید نشده است. تفاوت‌هایی در ابزار وجود دارد کاربران، تنظیمات و اهداف در بین ابزارها. CPAT و EAPRS جامع‌ترین هستند. تجزیه و تحلیل تطبیقی ابزارها مرجعی را برای مطالعات در مورد کودکان متمرکز باز عمومی فراهم می‌کند فضاها و برای توسعه و بهبود ابزارهای مربوطه در آینده.

¹ Lolo & Rum

² Bawaneh et al

³ Karaeva et al

¹ Qu et al

² Meng & Wang

The banner features the ISC logo with the phone number 01220-59404. The title is 'چالش‌ها و راهکارهای نوین در مدیریت، حسابداری و صنعت بیمه'. It also includes the text 'نخستین کنفرانس ملی' and 'زمان برگزاری: ۱۴۰۲/۰۷/۲۰' with the website 'MCII-conf.ir'. Logos for the Ministry of Economic Affairs and Finance and the National Accounting and Auditing Organization are also present.

بسیم محمد^۱ (۲۰۲۲) در پژوهشی تحت عنوان "بررسی روابط بین محیطی حسابرسی، حسابرسی انطباق با امنیت و سیستم‌های مدیریت در توسعه پایدار" پرداختند. نتایج حاکی از آن است که حسابرسی زیست محیطی تأثیر مستقیم و مثبتی در دستیابی به آن دارد الزامات توسعه پایدار از نظر آماری، رعایت امنیت حسابرسی بر دستیابی به الزامات توسعه پایدار تأثیری ندارد بخش صنعتی با این حال، نتایج نشان داد که الزامات سیستم‌های مدیریت به طور قابل توجهی بر توسعه پایدار تأثیر می‌گذارد.

صراف و بختیار (۱۴۰۱) در پژوهشی تحت عنوان "حسابرسی زیست محیطی، ابزاری نوین در مدیریت زیست محیطی سازمان‌ها" پرداختند. نتایج حاکی از آن است که حسابرسی زیست محیطی ابزاری قدرتمند برای جلوگیری از دور زدن شرکت‌ها از قوانین و مقررات زیست محیطی عمل می‌کند و وجود حسابرسی زیست محیطی در جامعه ضروری است.

صفوانی و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی تحت عنوان "طراحی مدل مضامین گزاره‌های حسابرسی سبز" پرداختند. نتایج حاکی از آن است که در بخش کیفی حاکی از آن است که از وجود سه مولفه اصلی در قالب ۱۵ مضمون گزاره‌های نهایی مبتنی بر کفایت نظری حکایت دارد و در بخش کمی مشخص شد ارزیابی سطح ریسک‌های زیست محیطی شرکت‌ها برای ذینفعان Z13 در سطح هشتم و ارزیابی میزان خسارت زیست محیطی شرکت‌های مورد بررسی Z3 در سطح هفتم تأثیرگذارترین کارکردهای حسابرسی زیست محیطی می‌باشند.

اکبری و پورزمانی (۱۳۹۹) در پژوهشی تحت عنوان "تأثیر ساختار شرکت‌ها بر رابطه بین حسابرسی زیست محیطی و کیفیت گزارشگری مالی" پرداختند. نتایج حاکی از آن است که از آنجا که شرایط اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی حاکم بر کشور ما متفاوت از سایر کشورها است، نمی‌توان نتایج مطالعات کشورهای توسعه‌یافته را به کشورهای در حال توسعه تعمیم داد. مسأله آلودگی محیط زیست از مهم‌ترین معضلات جامعه بشری امروز است. ایران نیز همچون دیگر کشورها با مشکلات بسیاری در زمینه زیست محیطی و اجتماعی مواجه است. شرکت‌های ایرانی به طور سنتی با فشارها و الزامات قانونی کمی برای افشاء اطلاعات زیست محیطی و اجتماعی مواجه هستند و از طرفی خصوصیات شرکت‌های فعال در بخش‌های مختلف صنعت، متفاوت است.

مزایا و فوائد حسابرسی زیست محیطی

کمک به کاهش آلودگی‌های زیستی
 اطمینان بخشی اقتصادی بودن، اثربخشی و کارایی برنامه‌های زیست محیطی دولت.
 اطمینان خاطر به قانون‌گذاران و مردم در خصوص حفاظت از محیط زیست.
 کمک به تدوین قوانین و مقررات زیست محیطی.
 اثربخشی در انجام سرمایه‌گذاری‌ها و کاهش هزینه‌ها.
 بهبود بازده ناشی از به کارگیری منابع سازمان و افزایش صرفه‌جویی در منابع.
 امکان استفاده از اطلاعات ارزشمند زیست محیطی برای تصمیم‌گیری در مورد اثرات زیست محیطی و تدوین استراتژی جدید زیست محیطی.
 کمک به مدیران و کارکنان در کسب آگاهی در زمینه عملکرد و رویه‌های زیست محیطی سازمان.
 اثرگذاری در بهبود کیفیت محیط زیست.
 کمک به تحقق توسعه پایدار.

فرایندهای حسابرسی محیط زیست باعث ایجاد عادات و سیستم‌هایی می‌شوند که قادر خواهند بود فعالیت‌های مربوط به مدیریت محیط زیست را بهبود بخشند و قبل از این که موضوعات زیست محیطی به مشکلات اساسی برای سازمان‌ها تبدیل شوند؛ آن‌ها را کشف کند. (هانتر و لمون، ۱۹۹۸) بر این باورند که حسابرسی زیست محیطی می‌تواند برای بهبود جنبه‌های تکنیکی، سازمانی و عملیاتی شرکت به کار گرفته شود. این نوع حسابرسی قادر است حوزه‌های سازمانی نیازمند بهبودهای فناوری، تغییرات مدیریتی و عملیاتی را شناسایی کند.

چالش‌ها و موانع حسابرسی زیست محیطی

یکی از مهم‌ترین و پردغدغه‌ترین چالش‌های حسابرسی زیست محیطی، شناسایی شرکت‌ها و سازمان‌هایی است که حسابرسی زیست محیطی را انجام می‌دهند. سیاست‌های آژانس حفاظت از محیط زیست نه به نهادهای منظم برای نشان دادن حضور برنامه‌های حسابرسی نیاز دارد و نه این که آژانس حفاظت از محیط زیست، بررسی یا تحلیلی پیرامون استفاده از حسابرسی زیست محیطی در جوامع منظم انجام داده است. همچنین از

¹ Basim Mohammed

ISC
۰۱۲۲۰-۵۹۴۰۴

نخستین کنفرانس ملی

کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

چالش‌ها و راهکارهای نوین در مدیریت، حسابداری و صنعت بیمه

زمان برگزاری: ۱۴۰۲/۰۷/۲۰
MCII-conf.ir

جمله چالش‌های عمده حسابرسی زیست محیطی تعریف و اندازه‌گیری معیارهای کارایی، اثربخشی و صرفه اقتصادی می‌باشد. بدیهی است هر نوع رسیدگی باید بر اساس معیاری صورت پذیرد و نبود معیار به منزله ناکارآمدی رسیدگی‌ها خواهد بود (نالوایک و میلز، ۱، ۲۰۱۵). بر اساس دیدگاه هیات حسابرسی زیست محیطی و انرژی‌های نو چالش‌های حسابرسی زیست محیطی در ایران به دو دسته درون سازمانی و برون سازمانی منقسم می‌گردد که عبارتند از:

درون سازمانی:

- (۱) نداشتن نیروی انسانی متخصص و کارآمد به لحاظ وسعت کار و حجم سرمایه‌گذاری این عرصه با محدودیت و کمبود مواجه است.
- (۲) موسسات عالی حسابرسی تجربه لازم را در زمینه حسابرسی زیست محیطی ندارند و فاقد اطلاعات و تجربه کافی می‌باشند.
- (۳) عدم تدوین استانداردهای و دستورالعمل‌های لازم و کافی در کشور.
- (۴) عدم دستورالعمل‌های لازم و کافی در زمینه موضوعات متعدد حسابرسی زیست محیطی و نبود نیروی انسانی متخصص به تعداد کافی در کشور.

برون سازمانی:

- (۱) نبود بانک اطلاعاتی کامل و جامع و آمار دقیق از اطلاعات زیست محیطی جهت برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری.
 - (۲) نبود استانداردهای مدون حسابرسی زیست محیطی و در نتیجه عدم استقرار حسابرسی زیست محیطی در کشور.
 - (۳) عدم ثبت و گزارش اطلاعات و آمار توسط سازمان‌ها و شرکت‌ها.
 - (۴) عدم آگاهی به اهمیت و جایگاه حسابرسی زیست محیطی و مزایای آن توسط مدیران دستگاه‌ها و سازمان‌ها به نحوی که دستگاه‌های اجرایی از نقش و ارزش حسابرسی زیست محیطی در شناسایی مشکلات محیط زیست، شناخت کافی ندارند.
 - (۵) عدم ضمانت اجرایی لازم و کافی برخی از قوانین و مقررات زیست محیطی.
- چالش‌ها و موانع دیوان محاسبات کشور برای اجرای حسابرسی زیست محیطی
- حسابرسان دیوان محاسبات در اجرای حسابرسی محیط زیست، دانش و تجربه کافی ندارند.
- اطلاعات کافی درباره وضعیت محیط زیست در دسترس نیست.
- نقص سیستم گزارشگری مالی و غیرمالی دستگاه‌های دولتی.
- نقص سیاست‌ها، اهداف و برنامه‌های دستگاه‌های دولتی درباره محیط زیست.
- نبود معیارهای مناسب برای ارزیابی اطلاعات مربوط به محیط زیست.
- دیوان محاسبات کشور اختیارات قانونی کافی برای اجرای حسابرسی محیط زیست.
- نادیده انگاشتن جایگاه حسابرسی محیط زیست در ساختار سازمانی دیوان محاسبات.
- نبود دستور عمل و استانداردهای حسابرسی محیط زیست.
- شناخت اندک مدیران دستگاه‌های دولتی از نقش و اهمیت حسابرسی محیط زیست.
- درباره حسابرسی محیط زیست، ابهام زیادی هست. برای مثال در پاسخ به این سؤال که حسابرسان محیط زیست از چه روش‌هایی باید برای حسابرسی استفاده کنند، نمایندگان دیوان محاسبات کشورهای شرکت کننده در اجلاس پانزدهم قاهره در سال ۱۹۹۵ میلادی، تأکید کردند که حسابرسی محیط زیست در کل با روش‌های معمول حسابرسی مورد عمل در این سازمان‌ها، متفاوت نیست و آن را می‌توان در قالب حسابرسی رعایت، مالی و عملکرد اجرا کرد (ایننتوسای، ۲۰۰۷).

ویژگی‌های اصلی حسابرسی زیست محیطی

الف) وجود روش‌های جامع: حسابرسی محیط زیست باید با استفاده از موافقت‌نامه‌های جامع و روش‌های ثابت جهت اطمینان یافتن از جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز و مستندسازی و بررسی اطلاعات انجام شود.

ب) وجود شواهد و انجام بررسی: مفهوم شواهد و رسیدگی به کاستی‌های محیط زیستی یک عنصر اصلی در حسابرسی محیط زیست است. تیم حسابرسی باید تمامی فعالیت‌ها و عملیات را بررسی کند و شواهد، داده‌ها و اطلاعات را از طریق بازرسی مستقیم گرد آورد.

¹ Nalewaik & Mills

پ) وجود مقیاس‌ها و استانداردهای مربوط: استانداردها و مقیاس‌های عملکرد محیط زیستی باید به نحوی تعدیل شود که با سازمان، فعالیت یا فرایند تولیدی که حسابرسی می‌شود مربوط و متناسب شود. اجرای حسابرسی بدون وجود استانداردهای پذیرفته شده‌ای که عملکرد باید با آن مقایسه شود، بی‌معنی است.

ت) ارائه گزارش: نتیجه حسابرسی محیط زیست گزارشی است که باید حاوی استدلال، اظهارات واقعی و مستندسازی فرآیند حسابرسی باشد. تمامی یافته‌ها باید به صورت واضح و دقیق بر اساس شواهد مستند و معتبر ارائه شود.

ویژگی‌های اصلی حسابرسی زیست محیطی از دیدگاه انجمن حسابرسی آمریکا
انجمن حسابرسی آمریکا در استاندارد حسابرسی محیط زیست بیان می‌کند تیم حسابرسی باید مجموعه‌ای از دانش مربوط به سیستم‌های اطلاعاتی مدیریت، مهندسی، سیستم‌های کنترلی، سیستم‌های مدیریت، حسابداری، مدیریت مالی، آماری و قوانین و مقررات را داشته باشند. هر حسابرس باید حداقل اطلاعاتی درباره اصول مدیریت، موضوعات زیست محیطی، روش‌های مقداری و سیستم‌های اطلاعاتی کامپیوتری داشته باشد (مارکز، ۲۰۰۶).

کاسپر و تاکر^۱ (۱۹۹۸) بر این باورند که دانش مورد نیاز اعضای تیم حسابرسی زیست محیطی با اهداف این حسابرسی رابطه مستقیم دارد. اگر هدف حسابرسی ارزیابی عملکرد زیست محیطی سازمان و شناسایی خطرات مربوط باشد، پس به افرادی نیاز است که تجربه و تخصص ویژه‌ای در زمینه رشته‌هایی مانند مهندسی، شیمی، حرفه‌های امنیتی و ... داشته باشند. اما اگر هدف حسابرسی تنها بررسی و تایید ثبت‌های صورت گرفته و تعیین صحت و دقت روش‌ها و رویه‌های به کار گرفته شده توسط سازمان باشد، وجود افراد دارای تجربه حسابرسی زیست محیطی کافی خواهد بود. به علاوه، حسابرسی زیست محیطی دارای ویژگی‌هایی به شرح زیر است که آن را از سایر حسابرسی‌ها متمایز می‌نماید:

- ۱) ضمن حفظ بی‌طرفی، استقلال و رعایت موازین اخلاقی، از طریق یک رویکرد سیستماتیک و باقاعده و منظم انجام می‌شود.
- ۲) یک ابزار مدیریتی موثر و کارآمد برای بررسی فعالیت‌ها و روش‌های مورد استفاده توسط سازمان‌ها ایجاد می‌کند و نتایج حاصل از اجرای آن به عنوان بازخورد برای اصلاح سیستم‌های مدیریتی موجود، استفاده می‌شود.
- ۳) این نوع حسابرسی توسط تیم‌های حسابرسی دارای مهارت‌های لازم برای بررسی فعالیت‌های زیست محیطی اجرا می‌شود.
- ۴) یک فرایند برنامه‌ریزی شده است و اطمینان می‌دهد که حسابرسی بر اساس یک روش مداوم، پیوسته و همراه با نتایج قابل اعتماد است.
- ۵) اهداف و دامنه رسیدگی‌های آن به طور واضح تعریف شده است.
- ۶) بر اساس معیارها و ضوابط از قبل تعیین شده، اجرا می‌شود.

بررسی جایگاه ایران از دیدگاه حسابرسی زیست محیطی و مقایسه آن با کشورهای رتبه برتر

«کاهش امتیاز و تغییر رتبه ایران در شاخص عملکرد زیست محیطی/جایگاه ۱۳۳ در میان ۱۸۰ کشور»

تهران - ایرنا - مدیرکل دفتر اقتصاد و فناوری محیط زیست سازمان حفاظت محیط زیست از انتشار گزارش عملکرد زیست محیطی ۲۰۲۲ خبر داد و گفت: کاهش امتیاز و تغییر رتبه نشان می‌دهد ایران در شاخص‌های جدیدی که در نسخه ۲۰۲۲ نسبت به نسخه ۲۰۲۰ اضافه شده، امتیاز خوبی نداشته است. به گزارش ایرنا از پایگاه اطلاع رسانی سازمان حفاظت محیط‌زیست، لیلیا زمانی روز جمعه با اشاره به انتشار شاخص عملکرد زیست محیطی سال ۲۰۲۲ توسط دانشگاه ییل، افزود: در نسخه ۲۰۲۰ امتیاز و رتبه ایران در وضعیت بهتری قرار داشت ولی به دلیل تغییرات در شاخص‌ها و روش محاسبه این دو نسخه قابل قیاس نیستند. وی ادامه داد: در این نسخه از گزارش، ۱۸۰ کشور در ۱۱ طبقه موضوعی با استفاده از ۴۰ شاخص عملکردی در سه حوزه تغییرات آب و هوا، سلامت محیط زیست و سرزندگی اکوسیستم رتبه‌بندی شدند. زمانی با بیان اینکه این شاخص‌ها در مقیاس ملی میزان نزدیکی کشورها به اهداف تعیین شده سیاست زیست محیطی را ارائه می‌دهند، افزود: شاخص‌های EPI راهی برای شناسایی چالش‌ها، تعیین اهداف، ردیابی روندها، درک نتایج و شناسایی بهترین اقدامات سیاستی کشورها را فراهم می‌کند. مدیرکل دفتر اقتصاد و فناوری محیط زیست سازمان حفاظت محیط زیست با اشاره به پیشرفت‌های گزارش نسخه ۲۰۲۲ نسبت به نسخه‌های پیشین، گفت: این نسخه نسبت به ۸ نسخه قبلی، بیشترین تعداد شاخص را ارائه کرده و نسبت به نسخه ۲۰۲۰، در این گزارش ۸ شاخص اضافه شده است. در این نسخه یک شاخص جدید در موضوع تغییر اقلیم ارائه شده است که پیشرفت کشورها به سمت انتشار خالص صفر در سال ۲۰۵۰ را پیش‌بینی می‌کند. همچنین از جمله پیشرفت‌های دیگر، چهار شاخص جدید در موضوع کیفیت هوا است که قرار گرفتن در معرض دی‌اکسید گوگرد، اکسیدهای نیتروژن، مونوکسید کربن و مواد آلی فرار را نشان می‌دهد. وی افزود: سنجش‌های جدیدی که بازیافت و آلودگی پلاستیک

¹ Tucker & Kasper

ISC
۰۱۲۲۰-۵۹۴۰۴

نخستین کنفرانس ملی

کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

چالش‌ها و راهکارهای نوین در مدیریت، حسابداری و صنعت بیمه

زمان برگزاری: ۱۴۰۲/۰۷/۲۰
MCII-conf.ir

اقیانوس‌ها را اندازه‌گیری می‌کنند، به دسته موضوع مدیریت پسماند اضافه شده و تلاش کشورها برای دستیابی به اقتصاد حلقه بسته را مشخص می‌کند. نظر به نقش حیاتی کشاورزی در ارتقای جوامع سالم، نسخه ۲۰۲۲ شامل یک شاخص آزمایشی در مورد استفاده پایدار از آفت‌کش‌ها نیز است. زمانی خاطر نشان کرد: تقریباً از سال ۲۰۰۶ که گزارش‌های شاخص عملکرد محیط زیست هر دو سال یکبار منتشر شده‌اند، تقریباً در هر دوره تغییراتی در ساختار، شاخص‌ها، وزن شاخص‌ها، نحوه محاسبه و تعداد کشورها وجود داشته است. بنابراین، تهیه کنندگان گزارش بارها اشاره کرده‌اند که نسخه‌های متوالی گزارش‌ها قابل مقایسه نیستند و در عوض از روش‌های برگشت به گذشته در برخی نسخه‌ها، روند ۱۰ ساله را محاسبه کرده‌اند که در نسخه ۲۰۲۲ روند ۱۰ ساله عملکرد محیط زیست ایران ۶،۹۰ است. مدیرکل دفتر اقتصاد و فناوری محیط زیست سازمان حفاظت محیط زیست، افزود: شاخص‌هایی که روند منفی قابل توجهی در طی ۱۰ سال داشته‌اند، عبارتند از شاخص از دست رفتن مرتع (۳۹،۶۰-)، شاخص انتشار CO₂ (۲۰،۸۰-) و روند شدت گازهای گلخانه‌ای (۲۴،۴۰-) و شاخص‌ها با بهترین روند عملکرد مربوط به شاخص‌های نرخ رشد کربن سیاه (۶۳)، نرخ رشد دی‌اکسید نیتروژن (۸۷،۳۰) در طبقه سیاست‌های اقلیمی، نرخ رشد ناکس (۵۵)، نرخ رشد دی‌اکسید گوگرد (۴۰،۷۰)، اسیدی شدن دریا (۴۷،۹۰) و وضعیت ذخیره ماهی (۲۰،۶۰) در طبقه سرزندگی اکوسیستم. زمانی تأکید کرد: با وجود اینکه تهیه کنندگان گزارش پیشرفت‌های زیادی در مورد داده‌ها داشته‌اند، ولی هنوز شکاف داده‌های شدید وجود دارد که دامنه تحلیلی رتبه‌بندی را محدود می‌کند. شکاف‌های موجود به ویژه در زمینه‌های کشاورزی، منابع آب و تهدیدات تنوع زیستی مشهود است. ناتوانی در گرفتن اثرات زیست محیطی فرامرزی به عنوان محدودیت چارچوب فعلی EPI باقی‌مانده است. در ضمن گزارش‌ها از اطلاعات چند سال اخیر استفاده کرده و اطلاعات صرفاً مربوط به سالی که گزارش تهیه شده، نیست. به گفته وی، شاخص عملکرد محیط زیست EPI داده‌های خود را از منابع شخص ثالث قابل اعتماد مانند نهادهای حاکم بین‌المللی، سازمان‌های غیردولتی و مراکز تحقیقاتی آکادمیک (مقالات دانشگاهی) تهیه کرده است. مدیرکل دفتر اقتصاد و فناوری محیط زیست سازمان حفاظت محیط زیست ادامه داد: اشتباهاتی در داده‌های این گزارشات در نسخه‌های مختلف وجود داشته که رتبه و نمره عملکرد را تحت تأثیر قرار داده است؛ با در نظر گرفتن اشکالات موجود و همچنین توجه به این نکته که انتخاب شاخص‌ها بر اساس اولویت‌های جهانی است، نتایج این گزارش در کشور مورد تحلیل و بررسی قرار می‌گیرد. وی اظهار داشت: برای تهیه گزارش شاخص‌های پایداری ملی بر اساس میزان تحقق سیاست‌های کلی محیط زیست و اولویت‌های ملی، اقداماتی در حال انجام است که نتایج آن به زودی منتشر خواهد شد. بر اساس گزارش ۳ خردادماه ۱۴۰۱ کد خبر [84776936](https://www.irna.ir/news/84776936) <https://www.irna.ir/news/84776936>

توانمندی‌های حسابرسان زیست محیطی

علاوه بر فهم حسابداری، حسابرس باید از مهارت جمع‌آوری و تفسیر شواهد حسابرسی و موضوعات زیست محیطی برخوردار باشد. بهره‌مندی از دانش تجربی کافی در حسابرسی موضوعات زیست محیطی و تمایل به آن. تمایل شدید به انجام طیف وسیعی از پژوهش‌ها. داشتن مهارت‌های ارتباطی و تعاملی. داشتن رویکردی مستقل و غیرجانبدارانه.

حسابرسی زیست محیطی باید دربردارنده موارد زیر باشد:

توصیف موضوعات زیست محیطی که سبب شکل‌گیری اذعان و نقاط مورد توجه حسابرسی می‌گردد.
توصیف دستگاه‌های حسابرسی شونده، اهداف، برنامه‌ها، اعتبار، ساختار سازمانی و تعهدات و الزامات زیست محیطی آن‌ها.
اهداف حسابرسی، دامنه، محدودیت و در صورت وجود ریسک‌های حسابرسی آن‌ها.
چگونگی شکل‌گیری هیئت‌های حسابرسی، منابع حسابرسی، کارشناسان خارجی در صورت نیاز، برنامه‌ها و دوره‌های حسابرسی.
حوزه‌های پیشنهادی مورد بررسی با توجه به اسناد و شواهد و متدولوژی حسابرسی که شامل مصاحبه‌ها، مصاحبه شونده‌ها و بررسی آماری.
جزییات حسابرسی‌های صورت پذیرفته، ارزیابی نمایندگی‌های خارجی که شامل کارشناسان زیست محیطی خارجی می‌شود.
خروجی‌های مورد انتظار حسابرسی در مورد مسائل زیست محیطی.
مراجع کنوانسیون‌ها، قوانین و مقررات منطقه‌ای و داخلی و بین‌المللی.
بحث و نتیجه‌گیری:

حسابرسی زیست محیطی می‌تواند زمینه‌ای را جهت استقرار طرح‌های موثر برای حفظ و نگهداری محیط زیست و جلوگیری از نابودی آن مهیا نماید و منجر به وضوح و شفافیت گزارش‌گری اطلاعات مالی و غیرمالی شود و به بهبود و تقویت فعالیت‌های اقتصادی، تجاری و ... جهت توسعه و گسترش پایدار کمک شایان‌ذکری بنماید. از طرف دیگر، حسابرسی زیست محیطی نقش تعیین‌کننده‌ای جهت تصمیم‌گیری در بخش درآمدهای اقتصادی و تجاری و ... کشور دارد. لذا، باید طوری به حسابرسی زیست محیطی توجه شود که مدیران اجرایی در تصمیم‌گیری خود به نحو صحیح عمل نمایند و در افزایش کارایی و رعایت صرفه اقتصادی کوشا و توانمند باشند.

منابع و مآخذ

اکبری، احمد، پورزمانی، زهرا (۱۳۹۹) تاثیر ساختار شرکت‌ها بر رابطه بین حسابرسی زیست محیطی و کیفیت گزارشگری مالی، فصلنامه تحقیقات حسابداری و حسابرسی، شماره ۴۶، صص ۲۱-۴۲.

آزادی، کیهان، امین‌پور، آریا، غلامی‌حسن‌کیاده، فرید (۱۳۹۵) مبانی حسابرسی زیست محیطی و چالش‌های اجرای آن توسط دیوان محاسبات کشور، ماهنامه پژوهش‌های مدیریت و حسابداری، شماره ۱۷ و ۱۸، صص ۵۲-۶۲.

حساس‌یگانه، یحیی، عظیمی، مجید (۱۳۸۶) گزارش‌های زیست محیطی شرکت‌های سهامی: نیاز به استانداردها و خدمات اطمینان‌بخش زیست محیطی، حسابدار رسمی، شماره ۱۲، صص ۳-۲۹.

ذبیحی، علی، دریاباری، آنهیتاسادات (۱۳۹۶) بررسی رابطه بین افشای ابعاد مختلف مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها بر اساس مدل نیروانگ و ریسک سقوط سهام در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، دوره ۶، شماره ۲۱، صص ۶۱-۷۶.

صراف، فاطمه، بختیار، حنانه (۱۴۰۱) حسابرسی زیست محیطی، ابزاری نوین در مدیریت زیست محیطی سازمان‌ها، فصلنامه رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری، سال ششم، شماره ۸۴، صص ۷۰۸-۷۱۶.

صفوانی، لیلا، محسنی، عبدالرضا، قاسمی، مصطفی (۱۴۰۰) طراحی مدل مضامین گزاره‌ای حسابرسی سبز، فصلنامه دانش حسابرسی، سال بیست و یکم، شماره ۸۵، صص ۴۸۸-۵۱۹.

مران‌جوری، مهدی، علی‌خانی، راضیه (۱۳۹۰) تحقیق حسابداری اجتماعی و محیطی، مجله دانش و پژوهش حسابداری، دوره ۷، شماره ۲۴.

Anthony, R.T. Emery and Michael, W (2003) Eco-Auditing and nvironmental Liability: an International Perspective. *Managerial Auditing Journal* 8/8 (2003), pp. 631-636.

Basim Mohammed, Sama (2022) EXPLORING THE RELATIONSHIPS BETWEEN ENVIRONMENTAL AUDITING, SECURITY COMPLIANCE AUDITING.

Bawaneh, Ahmad , Massadeh, Deema, Akour, Iman, Abu Haija, Ayman and Muhammad Alshurideh (2023) The Impact of Green Auditing on Organizational Performance in Jordan: the Moderating Effect of the Auditor's Opinion, *Inf. Sci. Lett.* 12, No. 3, 1505-1512 (2023), <http://dx.doi.org/10.18576/isl/120338>.

European Commission, Consultation Draft, Towards Sustainable Economic and Development Co, operation Best Practice Key Tools, Environmental Audit, July 2000.

European Industrial Gases Association Aisbl (EIGA), Environmental Auditing Guide, 2005.

Feger, C. and Mermet, L. (2017). A blueprint towards accounting for the management of ecosystems, *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 30(7): 1511-1536. <https://doi.org/10.1108/AAAJ-12-2015-2360>.

Humphrey, N and Hadley, M (2000) *Environmental Auditing*, Palladian Law Publishing Limited, Isle of Wight.

Hunter, Margenious D. Lemon, Jr, (1998). "ENVIRONMENTAL AUDITS: THE RELATIONSHIP WITH ENVIRONMENTAL IMPAIRMENT LIABILITY INSURANCE. *ijerph*192013514.

International Chamber of Commerce (ICC, 1989) 'Environmental Auditing' International Chamber of Commerce, Paris.

Karaeva, Anzhelika, Tolkou, Athanasia, Cioca, Lucian-Ionel and Elena-Simina Lakatos (2022) Family ISO 14000 standards as a tool of achieving environmental sustainability of enterprises, *Earth Environ. Sci.* 1126 012036 DOI 10.1088/1755-1315/1126/1/012036.

Lolo, Nur eny, Rum, Muh, 2019, Environmental Green Accounting and Auditing Practice, *Research Journal of Finance and Accounting*, Vol.10, No.8.

MANAGEMENT SYSTEMS IN SUSTAINABLE DEVELOPMENT, *World Economics & Finance Bulletin (WEFB)* Available Online at: <https://www.scholarexpress.net>

Marques, Costa (2006) " The issue of Sustainable Development and the role of the Environmental Audit". available at: <http://ssrn.com>.

Meng, Xue, Wang, Mohan (2022) Comparative Review of Environmental Audit Tools for Public Open Spaces from the Perspective of Children's Activity, <https://doi.org/10.3390/>.

Nalewaik, Alexia. & Mills, Anthony. (2015). Project Performance Audit: Enhanced Protocols for Triple Bottom Line Results. 28th IPMA World Congress, IPMA 2014, 29 September – 1 October 2014, Rotterdam, The Netherlands.

The banner features a background image of a person's hands using a calculator and a laptop. On the left, there is a large orange arrow pointing upwards. In the top right corner, there is a green arrow pointing downwards. The banner includes the following text and logos:

- ISC** logo with the phone number **۰۱۲۲۰-۵۹۴۰۴**.
- نخستین کنفرانس ملی** (First National Conference).
- Logo of the Ministry of Higher Education, Scientific Research and Technological Innovation of Iran.
- چالش‌ها و راهکارهای نوین در مدیریت، حسابداری و صنعت بیمه** (Challenges and Trends of New Auditors in Management, Accounting and Industry).
- زمان برگزاری: **۱۴۰۲/۰۷/۲۰** (Date: 1402/07/20).
- Website: **MCII-conf.ir**.
- Logo of the Ministry of Economic Cooperation and Consumer Affairs (MCEC).

Qu, Guohua, Zhang Yue, Tan Kaichao , Han Jiangtao , Qu Weihua (2022) Exploring Knowledge Domain and Emerging Trends in Climate Change and Environmental Audit: A Scientometric Review, <https://doi.org/10.3390/ijerph19074142>,2022 by the authors. Licensee MDPI, Basel, Switzerland. This article is an open access article distributed under the terms.

Stanford Sarah L.,(March, 2004)."Explaining State Adoption of Environmental Audit Legislation" ,The College of William & Mary, available at: <http://ssrn.com>.

Supplier Audit International Organization for Standardization (ISO), International Standards on Environmental Management Systems (EMS), ISO 14000 SERIES, No. 53, November 1996.

Tucker, R., and J. Kasper. (1998). Pressures for change in environmental auditing and in the role of the internet auditor. Journal of Managerial Issues 10:pp.340-354.Vol. 14, September 2022, ISSN: 2749-3628.